

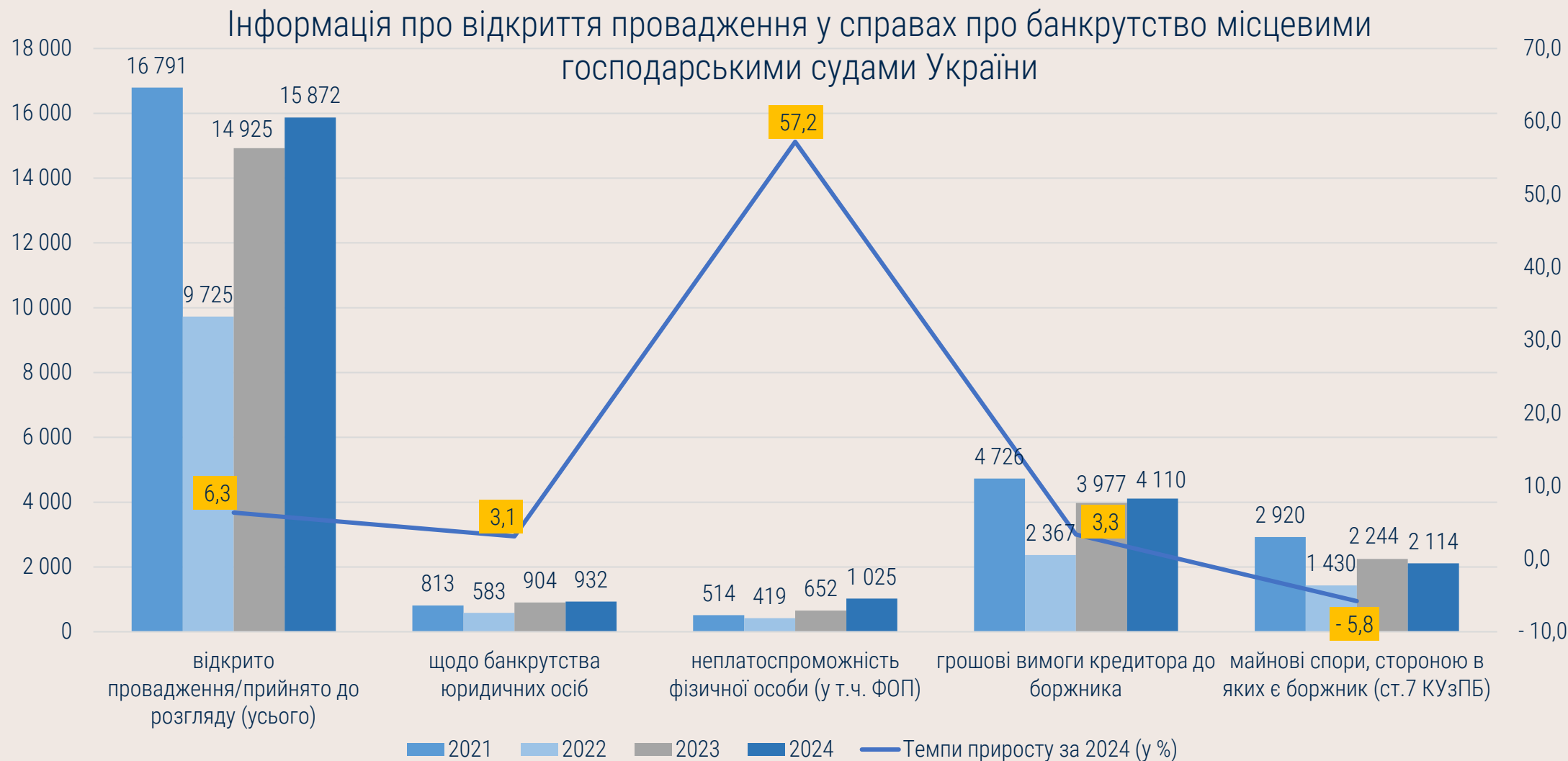

Верховний
Суд

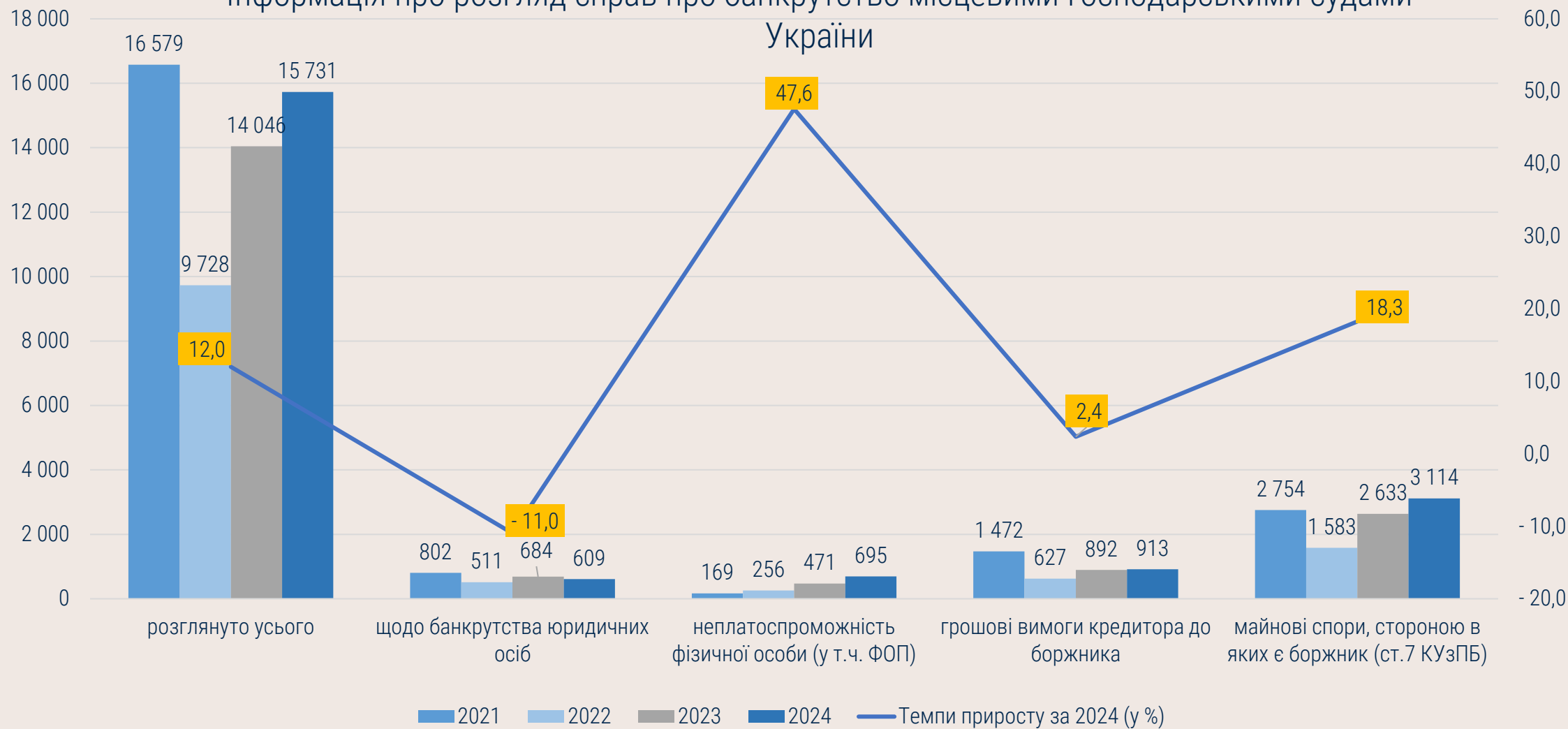
Актуальна судова практика КГС ВС у справах про банкрутство

Олег Васьковський
секретар судової палати для розгляду
справ про банкрутство КГС ВС

Національна школа суддів України,
м. Київ, 2 травня 2025 року

Інформація про розгляд справ про банкрутство місцевими господарськими судами України

Відкриття провадження у справі про банкрутство юридичної особи

Судова практика КГС ВС

Правові підстави для відкриття провадження у справі про банкрутство

- ❑ наявність грошового зобов'язання боржника перед кредитором, строк виконання якого настав на дату звернення кредитора до суду;
- ❑ відсутність між кредитором та боржником спору про право стосовно заявлених вимог;
- ❑ до підготовчого засідання суду вимоги кредитора (кредиторів) боржником у повному обсязі не задоволені.

Завданням підготовчого засідання господарського суду у розгляді заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство є

Перевірка:

- ☐ обґрунтованості вимог заявника (заявників) на предмет відповідності таких вимог поняттю "грошового зобов'язання" боржника перед ініціюючим кредитором;
- ☐ встановлення наявності або відсутності спору про право;
- ☐ встановлення обставин задоволення таких вимог до проведення підготовчого засідання у справі.

Спiр про право в розумiннi ч. 6 ст. 39 КУзПБ

- ❑ спiр про право - це суперечнiсть мiж суб'єктами цивiльного права, яка виникла за фактом порушення або оспорювання суб'єктивних прав однiєю стороною цивiльних правовiдносин iншої i потребує врегулювання самими сторонами або вирiшення судом;
- ❑ поняття "спору про право" має розглядатися не суто технiчно, йому слiд надавати сутнiсного, а не формального значення;
- ❑ спiр про право виникає з матерiальних правовiдносин i характеризується наявнiстю розбiжностей (суперечностей) мiж суб'єктами правовiдносин з приводу їх прав та обов'язкiв та неможливiстю їх здiйснення без усунення перешкод в судовому порядку. Спiр про право може мати мiсце також у випадку, коли на шляху здiйснення особою права виникають перешкоди, якi можуть бути усунутi за допомогою суду;
- ❑ спiр про право пов'язаний виключно з порушенням, оспоренням або невизнанням, а також не доведенням суб'єктивного права, при якому iснують конкретнi особи, якi перешкоджають в реалiзацiї права.

[Постанови КГС ВС вiд 25.06.2024 у справi № 918/1280/23; вiд 02.02.2022 у справi № 910/4918/21.](#)

«Спир про право» у процедурі банкрутства (наявний / відсутній)

Неоднозначність у частині вирішення питань:

- ☐ щодо сторін зобов'язання (правовідносини між боржником та ініціюючим кредитором, однак не іншими кредиторами);
- ☐ суті (предмету) зобов'язання;
- ☐ підстави виникнення зобов'язання (невиплачена вартість частки майна та прибутку товариства, визначені на дату виходу зі складу учасників товариства; безпідставно набуті боржником кошти за визнаним у судовому порядку недійсним договором, тощо);
- ☐ суми зобов'язання та структури заборгованості (частина спірних/безспірних вимог);
- ☐ строку виконання зобов'язання тощо.

Наявність «спору про право» може бути виражена у

Процесуальній формі (наявності позову, який поданий до ініціювання кредитором справи про банкрутство та предметом якого є оспорення боржником обставин, на яких ґрунтуються вимоги цього кредитора)

Матеріально-правовій формі (відсутність можливості встановити дійсний стан суб'єктивного права кредитора та кореспондуючого йому суб'єктивного обов'язку боржника)

[Постанови КГС ВС від 24.04.2025 у справі № 910/9327/24;](#)
[від 28.01.2025 у справі № 927/531/24;](#)
[від 07.02.2024 у справі № 910/7699/23;](#)
[від 06.11.2024 у справі № 912/1640/22.](#)

Способи встановлення факту відсутності або наявності спору про право

❑ дослідження господарським судом відзиву боржника, який надається до господарського суду та заявнику до дати проведення підготовчого засідання із зазначенням у відзиві, зокрема заперечень боржника щодо вимог заявника, докази необґрунтованості вимог заявника (за наявності), інші відомості, що мають значення для розгляду справи (частини перша, друга, третя [статті 36 КУзПБ](#));

❑ оцінка обґрунтованості як вимог заявника, так і викладених у відзиві боржника заперечень (частини перша, друга [статті 39 цього Кодексу](#));

❑ заслуховування пояснень представників і заявника, і боржника або дослідження Єдиного реєстру судових рішень, відомості з якого є відкритими та загальнодоступними, на предмет наявності на розгляді іншого суду позову боржника до ініціюючого кредитора з питань, що зазначені вище (частина друга [статті 39 КУзПБ](#)).

Постанови КГС ВС від 11.02.2025 у справі № 921/409/24; від 20.03.2024 у справ № 911/1005/23.

Обов'язок сторін подання доказів на підтвердження підстав для відкриття провадження у справі про банкрутство

На ініціюючого кредитора покладено обов'язок надати суду докази на підтвердження підстав для відкриття провадження у справі про банкрутство, а на боржника — обов'язок надати докази, які спростовують або підтверджують вимоги заявника.

Положення КУзПБ не встановлюють обов'язку для ініціюючого кредитора доводити те, що боржник у справі про банкрутство не має можливості виконати майнові зобов'язання, строк яких настав. Доведення обставин можливості виконати такі майнові зобов'язання покладено саме на боржника.

Постанови КГС ВС від 19.02.2025 у справі № 908/675/24; від 14.11.2024 у справі № 911/414/23.

Відмінності між вирішенням "спору про право" між кредитором та боржником у розумінні ч.6 ст. 39 КУзПБ та вирішенням питання про відкриття провадження у справі про банкрутство

- ❑ різні форми господарського судочинства;
- ❑ відмінні процесуальні строки здійснення кожного із таких проваджень;
- ❑ відмінні процесуальні заходи /дії, які має право та може застосувати суд під час здійснення кожного із названих проваджень.

Постанова КГС ВС від 25.03.2025 у справі № 907/600/24

Особливості відкриття провадження у справі про банкрутство в умовах воєнного стану

Підстави для відмови у відкритті провадження у справі про банкрутство

- ❑ Загальні підстави (ч. 6 ст. 39 КУзПБ);
- ❑ Спеціальні підстави (пункти 1-6, 1-8, 1-9 розділу "Прикінцеві та перехідні положення" КУзПБ).

Спеціальні підстави для відмови у відкритті провадження у справі про банкрутство

- ❑ **За суб'єктом банкрутства:** належністю особи боржника до певного, визначеного законом переліку осіб, місцем розташування підприємства боржника, його єдиного майнового комплексу тощо (пункти 1-6, 1-8, 1-9 розділу "Прикінцеві та перехідні положення" КУзПБ, а з січня 2025 року - пункт 1-7 та абзац третій частини шостої статті 39 КУзПБ);
- ❑ **За характером грошових вимог:** періодом та обставинами виникнення грошових вимог ініціюючого кредитора до боржника (пункт 1-6 розділу "Прикінцеві та перехідні положення" КУзПБ).

Спеціальні підстави для відмови у відкритті провадження у справі про банкрутство

Кредитори тимчасово, на період дії правового режиму воєнного стану, не мають права вимагати від покупця об'єкта приватизації (підприємства як єдиного майнового комплексу) погашення відповідної кредиторської заборгованості в примусовому порядку у будь-який передбачений законом спосіб, зокрема шляхом задоволення цих вимог у справі про банкрутство. Указана заборона на погашення таких вимог у межах справи про банкрутство **виключає** відкриття провадження у справі про банкрутство боржника за заявою кредитора, який обґрунтував заявлені грошові вимоги заборгованістю, що виникла у підприємства, приватизованого Боржником.

Закон України «Про приватизацію державного та комунального майна»

Постанова КГС ВС від 04.02.2025 у справі № 916/3735/24

Підстави для відмови у відкритті провадження у справі про банкрутство

- ❑ у вирішенні питання про відкриття провадження у справі про банкрутство пріоритетним (порівняно із загальними підставами для відмови у відкритті провадження у справі про банкрутство боржника) є врахування спеціальних імперативних, а тому безумовних законодавчих обмежень/заборон на відкриття провадження у справі про банкрутство (юридичної особи);
- ❑ такі обмеження / заборони, застосовуються судом самостійно та незалежно від того, чи встановив суд, стверджує сторона та мають місце інші загальні (однакові для всіх боржників) підстави для відмови у відкритті провадження у справі про банкрутство.

Постанови КГС ВС від 03.10.2023 у справі № 913/101/23;

від 06.12.2023 у справі № 923/140/22;

від 13.02.2024 у справі № 911/2237/22;

від 12.03.2024 у справі № 908/2344/23.

Правові позиції судової палати для розгляду справ про банкрутство КГС ВС за 2024 рік

Щодо кола осіб, які можуть оскаржити ухвалу про відкриття провадження у справі про банкрутство, в контексті запобігання зловживанням правами на стадії відкриття провадження у справі

❑ Ухвалу про відкриття провадження у справі про банкрутство мають право першочергово оскаржувати у судах апеляційної та касаційної інстанцій за статтями 1, 8, 39, частинами другою, восьмою статті 45 КУзПБ сторони у справі про банкрутство (боржник, ініціюючий кредитор, а також арбітражний керуючий від імені боржника та кредитор, вимоги якого забезпечені заставою майна боржника), оскільки такі особи відповідно до закону наділені право- та дієздатністю для участі у розгляді судом заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство.

❑ Інші особи набувають можливості оскаржити ухвалу про відкриття провадження у справі про банкрутство за умови їх залучення судом під час підготовчого засідання або після набуття відповідного процесуального статусу учасника справи про банкрутство. При цьому наявність права на оскарження ухвали про відкриття провадження у справі про банкрутство (набуття відповідного статусу учасника справи про банкрутство) має встановлюватися судом в кожному такому випадку окремо.

Постанова СП КГС ВС від 20.03.2024 у справі № 911/1005/23

Щодо моменту виникнення грошових вимог податкового органу до боржника у справі про банкрутство для цілей їх розгляду та кваліфікації як конкурсних чи поточних

❑ Положеннями податкового законодавства визначено обов'язок платника податків подавати податкові декларації щодо кожного окремого податку, платником якого він є, за кожний встановлений Податковим кодексом України звітний період, в якому виникають об'єкти оподаткування, або у разі наявності показників, які підлягають декларуванню та обов'язок самостійно сплатити суму податкового зобов'язання, зазначену у поданій податковій декларації, протягом 10 календарних днів, що настають за останнім днем відповідного граничного строку, передбаченого ПКУ для подання податкової декларації..

❑ Для цілей розгляду грошових вимог податкового органу до боржника у справі про банкрутство та кваліфікації їх як конкурсних чи поточних, моментом виникнення грошових вимог податкового органу в розумінні Кодексу України з процедур банкрутства слід вважати перший день несплати боржником податку, що настає за останнім днем відповідного граничного строку, передбаченого Податковим кодексом України для подання податкової декларації за відповідним податком.

[Постанова СП КГС ВС від 17.01.2024 у справі № 903/51/20](#)

Щодо майна, яке вибуло з володіння власника на підставі фrawdаторного правочину, визнаного у подальшому недійсним рішенням суду

❑ Вибуття майна з володіння власника (або особи, якій він передав майно у володіння) на підставі правочину, який у подальшому визнано недійсним, можна вважати таким, що відбулось не з їхньої волі в розумінні пункту 3 частини 1 статті 388 Цивільного кодексу України, у тому разі, коли недійсність зазначеного правочину зумовлена впливом обману, насильства, зловмисної домовленості представника власника з другою стороною та/або іншими конкретними обставинами, які свідчать про відсутність дійсної волі власника на відчуження відповідного майна.

❑ Визнання недійсним такого фrawdаторного правочину не є достатньою підставою для висновку про вибуття відчуженого за ним майна не з волі власника або особи, якій він передав майно у володіння, в розумінні зазначеної норми цивільного законодавства.

Постанова СП КГС ВС від 22.05.2024 у справі № 924/408/21 (924/287/23)

Застосування статті 388 ЦК України та статті 1 Першого протоколу до Конвенції про захист прав та основоположних свобод у відносинах між боржником-позивачем та добросовісними набувачами

Постанова СП КГС ВС від 29.05.2024 у справі № 910/5808/20

❑ Віндикація в межах провадження у справі про банкрутство є не лише способом консолідації ліквідаційної маси, адже захист права власності боржника з урахуванням статті 1 Першого протоколу до Конвенції також презюмується. Такий захист спрямований на попередження свавільного захоплення власності, конфіскації, експропріації та інших порушень безперешкодного користування своїм майном саме власником, в тому числі власником, який є боржником у провадженні у справі про банкрутство, оскільки власник майна наділений правом на погашення власних боргів за рахунок належного йому майна. Повернення майна може безпосередньо вплинути як на діяльність юридичної особи – боржника в цілому, так і на права керівників юридичної особи та її учасників.

❑ Застосовуючи приписи статті 388 ЦК України у поєднанні з положеннями статті 1 Першого протоколу до Конвенції у відносинах між боржником-позивачем та добросовісними набувачами, суди повинні встановити підстави набуття спірного майна добросовісним набувачем, значення такого майна для нього, зіставити вартість цього майна з майновим станом особи-відповідача, з'ясувати цільове призначення такого майна та обставини його використання добросовісним набувачем, спрямованість волевиявлення учасників правовідносин та їх фактичні наміри, а також встановити інші обставини, які поза обґрунтованим сумнівом свідчатимуть про пропорційність втручання у мирне володіння майном добросовісним набувачем.

Щодо моменту виникнення права вимоги про покладення субсидіарної відповідальності у справі про банкрутство

❑ Право ліквідатора подати заяву про покладення субсидіарної відповідальності виникає не раніше ніж після завершення реалізації об'єктів, включених до ліквідаційної маси банкрута, та розрахунків з кредиторами на підставі проведення такої реалізації у ліквідаційній процедурі.

❑ Передчасне звернення з вимогами про покладення субсидіарної відповідальності у справі про банкрутство - до здійснення задоволення вимог кредиторів за рахунок коштів, отриманих за наслідками реалізації всіх виявлених у боржника активів, з встановленням факту недостатності майна, виключає розгляд, дослідження, оцінку та встановлення осіб, винних у правопорушенні з доведення боржника до банкрутства, тобто виключає визначення суб'єктів та суб'єктивної сторони відповідного правопорушення.

[Постанова СП КГС ВС від 19.06.2024 у справі № 906/1155/20 \(906/1113/21\)](#)

Щодо покладення солідарної відповідальності у справі про банкрутство (ч.6 ст. 34 КУзПБ)

Телеологічне тлумачення положень частини шостої статті 34 КУзПБ полягає в такому:

- ❑ порушення вимоги Закону своєчасно звернутися до господарського суду із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство є підставою для стягнення з винного члена органу управління боржника збитків, спричинених таким порушенням, на користь боржника;
- ❑ належним позивачем за вимогою про стягнення збитків є як кредитор, так і боржник;
- ❑ якщо суд виявив порушення законодавчої вимоги своєчасно звернутися до господарського суду із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство, такий висновок відображається у мотивувальній, а не резолютивній частині рішення;
- ❑ кошти, стягнені із суб'єкта солідарної відповідальності, є коштами боржника, які, зокрема, включаються до складу ліквідаційної маси і можуть бути використані для задоволення вимог кредиторів лише у порядку черговості, встановленому КУзПБ.

Постанова СП КГС ВС від 04.09.2024 у справі № 908/3236/21

Щодо права податкового органу, який не набув статусу учасника справи, на оскарження судових рішень у справі про банкрутство, відкритій у загальному порядку за заявою кредитора

❑ Податковий орган, який не набув статусу учасника справи (насамперед статусу кредитора, але не виключно), має право на оскарження ухвали суду першої інстанції про затвердження звіту ліквідатора та ліквідаційного балансу, ліквідацію банкрута та закриття провадження у справі (тобто в частині, що не стосується розгляду заявленого податковим органом клопотання) лише за умови доведення ним факту прийняття такого судового рішення про його права та/або обов'язки.

Постанова СП КГС ВС від 04.09.2024 у справі № 908/2504/22

Правові питання, які перебувають на розгляді судової палати для розгляду справ про банкрутство КГС ВС у 2025 році

Судова палата для розгляду справ про банкрутство КГС ВС

- I. Застосування ст. 261 ЦК України стосовно порядку визначення початку перебігу позовної давності у правовідносинах щодо витребування майна, відчуженого у процедурах банкрутства, з підстав визнання судовим рішенням недійсними результатів аукціону (торгів) з продажу майна боржника ([справа № 15/68-10\(902/1563/23\)](#));
- II. Щодо повноважень арбітражного керуючого права представляти інтереси банкрута, зокрема підписувати та подавати від імені боржника заяви та судові позови за відсутності справи про банкрутство (справа втрачена і невідновлена), зокрема і постанови про визнання боржника банкрутом ([справа № 911/675/20](#));
- III. Щодо моменту виникнення у боржника зобов'язання з повернення безпідставно отриманих грошових коштів (ст. 1212 ЦК України) за договорами, які було визнано судом недійсними вже після порушення провадження у справі про банкрутство. Визначення характеру заявлених таких грошових вимог кредитора до боржника (конкурсні чи поточні) ([справа № 906/43/22](#));

Судова палата для розгляду справ про банкрутство КГС ВС

IV. Чітке визначення обставин або дій, з настанням яких вимоги до боржника-поручителя набувають відповідного статусу конкурсних чи поточних (справа № 902/560/20);

V. Щодо касаційного оскарження ухвали суду апеляційної інстанції про відмову в задоволенні заяви про перегляд за нововиявленими обставинами постанови цього суду, якою змінено чи скасовано ухвалу суду першої інстанції, прийняту за результатами розгляду скарги на дії арбітражного керуючого (справа № 925/1240/21).

Верховний
Суд

Дякую за увагу!